

WikiLeaks

„Bizalmas dokumentumok törvénytelen publikációja”¹ – fogalmazódott meg a legfőbb vád, amellyel számos kormány, kiváltképp pedig az Egyesült Államok illeti az adatbázisokból „kiszivárogtatott információkat” terjesztő leghíresebb weboldalt, a *WikiLeakst*.

Heves viták dúlnak az egész világon arról, hogy vajon a *WikiLeaks* előrevitte-e vagy sem a sajtószabadság ügyét, hogy jót vagy rosszat tesz-e a demokráciának, hogy szükség van-e a cenzúrájára, vagy sem. Akárhogy is, egy dolog bizonyos, és ezt minden újságíró tudja, hogy amikor a *WikiLeaks* nyilvánosságra hozott több ezer jelentést az Afganisztánban és Irakban ténykedő amerikai katonák túlkapásairól és mintegy 250 000 táviratot, amiket az Egyesült Államok nagykövetségei küldtek a Külügyminisztériumnak, az „nagy pillanat volt az újságírás történetében” (*El País*, 2010. február 8.). Ezzel a pillanattal pedig új időszakítás lépett életbe.

A névtelen internetezők által 2006-ban létrehozott *WikiLeaks* csoport, amelynek egyetlen ismert alakja *Julian Assange*, azt választotta küldetésének, hogy kiszivárogtatott híreket (*leaks*) gyűjt össze, majd nyilvánosságra hozza őket, miközben garantálja a források védelmét.

Érdeemes megjegyezni, hogy *Julian Assange* szerint mi volt az a három ok, amely a szervezet megalapítására ösztönözte: „Az első: a polgári társadalom haldoklása világméretben. Az elektronikus átutalások révén a pénzalapok áramlása olyan sebességet ért el, hogy gyorsabban terjed, mint bármilyen politikai vagy morális ítélet. Ezáltal pedig romba dönti a polgári társadalmat az egész földkerekségen. Erre egy kiváltságos embercsoport képes, és teszi is azzal a haszonnal, hogy gazdagságot és hatalmat halmoz fel magának. A második: létrejött egy gigantikus biztonsági állam, ami szüntelenül növekszik. Kiindulópontja az Egyesült Államok, és onnan terjed el mind jobban és jobban az egész világon.” A harmadik, „a tömegtájékoztató nemzetközi méretű katasztrófa. [...] Annyira silány, és olyan mértékig manipulál minket, hogy már akkor is jobban éreznénk magunkat, ha semmilyen média nem létezne. Semmilyen.” (*El País*, 2010. október 24.)

Nem vitás, hogy *Assange* igen radikális nézeteket képvisel az újságírással szemben. Egyik interjújában egyenesen így nyilatkozik: „Az újságírás olyan magatehetetlen állapotban van, hogy ha most újságíróként mutatkoznék be, akkor azzal saját magamat járatnám le. Az újságírók által elkövetett legnagyobb gonosztett az, ahogyan a háborúkról (Irak és

Afganisztán) tudósítanak. Olyan háborúkról, amelyekért részben ők is felelősek amiatt, hogy nem fogalmaznak meg kérdéseket, mert hiányzik belőlük a tisztesség, és a talpát nyalják az összes kormányiszóvivőnek.” (*El Pais*, 2010. október 24.)

A *WikiLeaks* filozófiája a következő alapelven nyugszik: a titkok arra valók, hogy leleplezzék őket. Minden egyes titkosított hír tehát arra rendeltetett, hogy napvilágra kerüljön és hozzáférhetővé legyen a polgárok számára. A demokráciáknak semmit sem szabad titokban tartaniuk. A politikai vezetőknek sem. Ha ez utóbbiak nyilvános szereplése nincs éles ellentmondásban magántermészetű vagy titkos tevékenységükkel, akkor a demokráciáknak nincs semmi félnivalójuk a kiszárgott hírek terjesztésétől. Mert ebben az esetben – de csakis ebben az esetben – ez azt jelenti, hogy morálisan feddhetetlenek. És hogy a politikai modell, amely bennük testesül meg – és úgy tekintünk rá, mint „mind közül a legkevésbé tökéletlenre” –, méltán terjedhet el, minden különösebb etikai kétség nélkül, az egész világon.

Mi szükség volna rá akkor, hogy az újságírók hallgassanak, amikor egy felelős politikus nyilvánosan kijelent valamit, szűkebb körben pedig annak pontosan az ellenkezőjét mondja?

A weboldal arra biztatja az internetezőket, hogy saját platformjukon keresztül terjesszék azokat a hang- és videofelvételeket, bizalmas szövegeket, amelyeknek meggyőződtek a hitelességéről, de ne árulják el, hogy honnan kerültek hozzájuk. Az oldalon (<http://wikileaks.org/>) két tucat önkéntes dolgozik teljes munkaidőben, és hozzájuk csatlakozik esetenként további 800 szintén önkéntes munkatárs (újságírók, jogászok, informatikusok). A *WikiLeaks* internauták és alapítványok adományaiából tartja fenn magát. Nem fogad el azonban hivatalos támogatást és semmilyen reklámot sem.

Munkáját közhasznúnak ismerte el számos intézmény. A brit *The Economist* című hetilaptól 2008-ban megkapta az *Index on Censorship Award* címet. 2009-ben az *Amnesty International* neki ítélte a „legjobb új médium” díjat annak a cenzúra alá vett dokumentumnak a közléséért, amely a volt kenyai elnök, Daniel Arap Moi és közvetlen környezetének pénzsikkasztási ügyeit tárta fel.

A *WikiLeaks* megalakulása óta egyfolytában tobzódik a titkokban, és valóságos gyára lett a *scoops*-nak. (Renard 2010) Ezen a téren három év alatt többet produkált, mint amennyit bármelyik elismert sajtóorgánium harminc év alatt... 2006 és 2009 között a következő leleplezései vertek fel különösen nagy port: közzétette azokat a dokumentumokat, amelyek feltárták a svájci *Julius Baer* magánbank által alkalmazott technikát a tőkemenekítésekre; az amerikai hadsereg gauntanamói fogolytáborában lefolytatott büntetőper jegyzőkönyvét; a szélsőjobboldali *Brit Nemzeti Párt* tagjainak listáját névvel, címmel, telefonnal és foglalkozással, így rendőrökét is; azokat az elektronikus üzeneteket, amelyeket a *World Trade Center* ellen 2001. szeptember 1-jén elküldött merénylet áldo-

zatai küldtek a külvilágnak; dokumentumokat, amik az izlandi *The New Kaupthing* csődjének hamis voltát bizonyítják; a *Szcientológiai Egyház* titkos jegyzőkönyveit; annak a Sarah Palinnek a személyes levelezését, aki John McCain oldalán az Egyesült Államok alelnöki címére pályázott, és leveleit a hivatali számítógépén küldte el a választási kampány alatt; Marc Dutroux perének jegyzőkönyveit, bennük mindazoknak a telefonszámával, bankszámlaszámával és címével, akiknek a neve felmerült a pedofil bűnügy nyomozása során...

A Probo Koala-ügy

A felsorolt leleplezések egytől egyig jelentős vihart kavartak, de az érintett körökön kívül nem találtak szélesebb körű médiavisszhangra. Alighanem a *Trafigura*-ügy volt az első a *WikiLeaks* akciói közül, amely komoly nemzetközi érdeklődést is keltett.

A Londonban alapított multinacionális *Trafigura* cég ez egyik legnagyobb olaj- és nyersanyagszállító vállalat a világon. Előbb az úgynevezett „olajat élelmiszerért” botrányba keveredett bele Irakban, majd azzal vádolták meg, hogy 2006-ban kibérelte a *Probo Koala* hulladékszállító hajót, hogy veszélyes vegyi hulladékot vigyen Elefántcsontpartra, ami majd ott kerül megsemmisítésre. Csakhogy merőben gazdaságossági megfontolásból a mérgező hulladékot egyszerűen leszórták különböző abidjani telephelyeken... Az eset következményeként egy tucatnyi ember meghalt, több ezren mérgezést szenvedtek, és óriási nemzetközi botrány tört ki...

A *Trafigura* saját védelmi stratégiája érdekében elrendel egy belső vizsgálatot és jelentést – „The Minton Report” –, hogy megállapítást nyerjen a hulladék tényleges toxicitása. Az eredmény riasztó, a multinacionális vállalat pedig úgy dönt, hogy titokban tartja. A *WikiLeaks* azonban sikeresen hozzájut a jelentéshez, és 2009 szeptemberében nyilvánosságra is hozza. A dokumentum tudományos érvekkel alátámasztva kimutatja, hogy a vegyi hulladék 108 000 személyt mérgezett meg...

A kiszivárgástól megrémült *Trafigura* azonnal oltalmat talál a harcias brit *Carter-Ruck* ügyvédi irodánál, amely jóformán szakosodott már a hasonló akciókkal szemben alkalmazott megfélemlítésre és elhallgattatásra. Ügyvédei sikeresen elintézték, hogy egy részrehajló ügyész olyan eljárást indítson, amely megtiltja a *The Guardian*nek, hogy közzétegye a *WikiLeaks* által rendelkezésére bocsátott *Minton Report*ot. A *Trafigura* fellelegzik, és szinte diadalmármorban úszik.

Köszönjük, Twitter!

Csakhogy 2009. október 12-étől fogva, a *The Guardian* on-line vonalán (www.guardian.co.uk/), amit havonta 30 millió ember látogat, arról értesíti

olvasóit, hogy az újságot, 1821-es megalapítása óta első ízben, az igazságszolgáltatás akadályozza, hogy az esetről írjon, arra hivatkozva, hogy a kérdés a Parlament előtt van. A hír nem sikkad el. Egy emberjogi harcos azon nyomban mozgósításba kezd, és *hashtagi*radót² fúj a Twitteren. És máris „újságírók, bloggerek, twitterezők, szociális munkások serege alakul, és ered minden részlet felderítésére, amit a Carter-Ruck-iroda el akart tusolni”.³

Mindössze negyvenkét perccel azután, hogy a *The Guardian* riadót fújt, az Internet a világ elé tárja mindazt, amiről a napilap kénytelen volt hallgatni. „És a twitterszféra olyannyira tűzbe jött, hogy a »trafigura«, a »carterruck« és a »guardian« a leggyakrabban twittelt szavakká váltak Európában. Másnap 12 óra 19 perckor a Carter-Ruck-iroda beadja a derekát, és e-mailt küld a *The Guardian*nek, hogy publikálhat...”⁴

Alan Rusbridger, a napilap igazgatója, látva a Háló általános, valamint az új hálózati kommunikáció konkrét hatalmát, gyorsaságát és hatékonyságát, *microblogging* formájában mond köszönetet az internetezők közösségének: „Köszönöm, Twitter, és köszönöm minden egyes twitterezőnek a fantasztikus támogatást az elmúlt 16 órában! A szólás-szabadság hatalmas győzelme ez.”⁵ Néhány nappal később, miután Rusbridger levonta az esemény valamennyi tanulságát, erre a következtetésre jutott: „Olvasóink immár résztvevői annak, amit mi csinálunk. [...] Mi pedig olyan dolgok megvalósítására lettünk képesek, amelyekre nélkülük nem lenne módunk.” (Rusbridger 2010) És valóban, erre nem lettek volna képesek – a *WikiLeaks* nélkül.

Járulékos gyilkosság

A Julian Assange által indított weboldal igazi felavatásának éve 2010 volt. És meg kell adni, hogy a felavatás igencsak nagyot szólt. Különösen áprilistól fogva, amikor szárnyára bocsátotta a *Collateral Murder* (Járulékos gyilkosság) című videót.

A felvétel George Orwell egyik mondatát választotta mottójául: „A politikai nyelvezet úgy van megalkotva, hogy a hazugságot hitelessé, a gyilkosságot tiszteletre méltóvá változtassa, a levegőről pedig elhitesse, hogy szilárd halmazállapotú.” (Orwell 2001, 173) A felvétel képei egy *Apache* helikopterről készültek, Bagdad egyik városnegyede fölött. A jelenet 2007. július 12-én játszódik, fényes nappal. Felülről az látszik, hogy emberek vonulnak az utcán. Közülük az egyik – Nami Noor-Eldeen, a *Reuters* riportere, munkatársa, Saeed Chmagh társaságában – kamerát visz a vállán. A katonák azt hiszik, hogy valamilyen fegyver, talán egy RPG rakétavető van nála, és felszólítás nélkül több sorozatot lőnek ki nehézgéppuskából a gyanús személyekre, miközben többször elhangzik a parancs: „Keep shooting! Keep Shooting!” (Tüzelést folytasd!) Tizenkét ember marad ott holtan, köztük a két riportert és egy kilencéves gyermek.

És egyre hallatszik a tüzelő katonák örült röhögése, és ahogy az áldozatokat szidalmazták: „Bastards!” Utána repülnek tovább...

A videó 48 órán belül bejárja a világot, és nyomában több mint 3000 cikk születik a nemzetközi médiában. Miután felkerül a világhálóra, a YouTube-on négymillió ember látja⁶ három nap alatt. A Pentagon arra kényszerül, hogy vizsgálatot indítson. A hadsereg azonban rendületlenül kitart a saját verziója mellett: „Kilenc lázadóval végeztek ez alkalommal.” És az újságírók halála? „Az járulékos veszteség...”

A démonizált Assange

A *WikiLeaks* 2010-ben még három másik „tömeges kiszivárogtatással” döböntette meg a világot: az afganisztáni háborúban elkövetett bűnökről szóló 76 000, az amerikai hadsereg részéről lezárt ügyirattal (Rivière 2010); 400 000 jelentéssel olyan incidensekről és jogtalanságokról (SIGACT, *Significant Action in the War*), amiket amerikai katonák követtek el Irakban 2004 és 2009 között („bizalmas katonai iratok legnagyobb kiszivárogtatása a történelemben”); és különösen azzal a mintegy 250 000 diplomáciai távirattal, amiket 274 amerikai követség váltott a washingtoni Külügyminisztériummal.

Ezúttal a szembenálló nézetek szokatlan hevességgel csaptak össze. Érthető. „Ha egyszer a jó újságírásról van szó – állítja Julian Assange –, akkor természetes, hogy vitatják.” A *WikiLeaks* alapítója, az on-line információk Robin Hoodja méltó alakja lehetne Stieg Larsson (a *Millennium* szerzője) valamelyik regényének. Van, aki isteníti, van, aki az ördöggel azonosítja. Washington is az utóbbi álláspontra helyezkedett, amikor Oszama Bin Ladennel állította egy sorba, és megette a második „első számú közellenségé”, majd hajtóvadászatot indított ellene az egész világon azokkal a félelmetes eszközökkel, amelyekkel mint a világ legnagyobb hatalma rendelkezik.⁷

Az USA támadása a *WikiLeaks* ellen ahhoz a magatartáshoz hasonló, amelyet például a brit hatóságok tanúsítottak valamikor 1983-ban Sarah Tisdallel, a *Foreign Office* egyik funkcionáriusával szemben. A tisztviselőt hat hónapi börtönre ítélték, mert jelentéseket adott át a *The Guardian*nek arról, hogy Margaret Thatcher kormánya titokban amerikai cirkálórákéták telepítését tervezi Nagy-Britanniában. Vagy ahhoz, ahogy az izraeli hatóságok léptek fel *Mordechai Vanunu* atomtudós ellen 1986-ban, akit 18 évi börtönre ítélték, mert a londoni *Sunday Times*nek „kiszivárogtatta”, hogy Izrael atomfegyvereket birtokol.

Ezért történt azután, hogy szerte a világon sok ezer internetező egyesült az *Anonymous* közösségén belül, s indított hatásos kiberháborút – az *Operation Payback*et, azaz a Visszavágás Hadműveletet –, és lekérdezéseivel komoly, túlterheléses zavart okozott az *Amazon*, a *Visa*, a *Paypal* vagy a *MasterCard* webszervereiben, azoknál a társaságoknál,

amelyek intézkedéseket hoztak a *WikiLeaks* és Julian Assange ellen. A mozgalom tagjai leggyakrabban úgynevezett szolgáltatásmegtagadás-sal járó támadásokat (DdoS) indítanak. Másra nincs is szükségük hozzá, mint egy ingyenesen letölthető programra – LOIC, avagy „Low Orbit Ion Cannon” (szó szerint: alacsony röppályájú ionágyú) –, és ha azt elindítják, akkor számítógépeik abban a pillanatban rákapcsolódnak az internetes célpontra, ahol megbénítják a kapcsolatokat.

Azzal, hogy az Anonymous csatlakozott az internetes szabadság védelméhez, egy új nemzetközi polgári létformát teremtett meg az Interneten. Amikor 2011 elején népfelkelések hulláma érte el az arab világot, ez a kollektíva nem egy politikai ütközetben is részt vett. Tunéziában, az ottani diktátor, Ben Ali hivatalos honlapja ellen indított támadást. Kevéssel később más autoriter rezsimek címére záporozta fenyegető üzeneteit. Amikor Egyiptomban a hatóságok első ízben kapcsoltak le a Webről huszonhárom millió helyi internetezőt, és vágták el a telefonösszeköttetést, megbénítva vele a Twitterhez és Facebookhoz való hozzáférést, az Anonymous nagyszabású és összehangolt informatikai támadásba kezdett bizonyos kormányoldalak, nevezetesen a belügy- és hírközlési minisztérium ellen. (Ferran 2011)

Richard Stallman, a szabad szoftverek⁸ egyik fő támogatója szerint, ezek a kibertüntetések természetes polgári felzúdulások internetes jogaink védelmében: „Az Anonymous akciói a tüntetés digitális formái, de nem sokban különböznek a valóságos tüntetésektől, amikor tömegek vonulnak az utcára, hogy tiltakozásukat fejezzék ki bizonyos rendelkezésekkel szemben. Az Anonymous a maga operációs módszerével, hogy weboldalakat blokkol, nem veszélyezteti ezeknek az oldalaknak sem az integritását, sem a biztonságát, és nem vádolható semmiféle adatlopással.” (Stallmann 2010) Szerinte a Viszavágás Hadművelet módszere az angol diákokéhoz hasonlít, akik 2010 decemberében tiltakoztak Londonban a Topshop üzletek előtt: nem törtek össze semmit, nem vittek el semmit, mégis jelentős kárt okoztak a tulajdonos Philip Greennek (egy sikkasztással vádolt milliárdosnak, akinek a felesége Monacóban adózik), akit David Cameron miniszter azzal bízott meg, hogy dolgozza ki, miként lehet csökkenteni a közkiadásokat. (Marlière 2010)

A közérdek szolgálatában

A *WikiLeaks* körül kelt viták mindenütt hevesek voltak, 2011 januárjában pedig még meg is kétszereződött a számuk, amikor Julian Assange Londonban bejelentette, hogy a *WikiLeaks* bankadatokat készül közzétenni. Ezek kétezer olyan titkosított számlát érintettek, amelyeket a *Kajmán-szigeteken* (adóparadicsom a karibi térségben) nyitottak több ország (Egyesült Államok, Egyesült Királyság, Németország, Ausztria stb.) politikai vezetői, az üzleti és kulturális élet tekintélyes alakjai, akik vagy-

nokat halmozta fel az Atlanti-óceán két partján. A bizalmas információkat Rudolf M. Elmer osztotta meg a *WikiLeak*szszel, aki a svájci *Julius Baer* bank egykori vezető funkcionáriusaként pénzmenekítési technikákra szakosodott. Rudolf Elmer azt a szisztémát akarta felfedni a világ előtt, amely lehetővé teszi a gazdagoknak, hogy ne fizessenek adót. Először Peer Steinbrück német pénzügyminiszternek ajánlott fel információt, ő azonban azon igyekezett, hogy elsüllyessze azt egy dosszié mélyén. Ezzel szemben a *WikiLeaks* garancia volt a leleplezésre.

Néhány bírálója egyenesen egy orgazdáéhoz⁹ hasonlította a *WikiLeaks* módszereit. A legtekintélyesebb sajtóorgánomok azonban megvédték, mondván, hogy leleplezéseivel alapvetően járul hozzá létfontosságú iratok megismeréséhez, következképpen a közérdeket szolgálja. „A közönség joga arra, hogy tájékoztatva legyen, olyan alapvető kérdés a demokráciában – állítja például Edwy Plenel, a *Médiapart* weboldal létrehozója –, amely egyéb jogokat is érint, amennyiben beigazolódik, hogy a nyilvánosságra hozott információk közérdekűek. A *WikiLeaks* leleplezései pontosan ilyen esetek, amit kellőképpen bizonyít, hogy a világ összes médiuma átveszi őket, vagy az, hogy sorra csődöt mondanak az ellene indított bírósági eljárások.” (Plenel 2011)

A *WikiLeaks* sűrűn hangoztatja, hogy a kormányok korrupciója, nepotizmusa és visszaélései elleni harcban „az átláthatóság a leghatásosabb eszköz”.¹⁰ Arra derít fényt, hogy egyes politikai vezetők – jelesül a külpolitika területén – mit tesznek az állampolgárok nevében; feltárja ellentmondásaikat, színlelésüket, mesterkedéseiket. Kitergeti az egyes államok szennyesét, mert ellene van, hogy „a családon belül mossák fehérre”. Közszemlére teszi azt az ellentmondást, amely a politikusok közbeszéde és a titkos homályban folytatott üzelmei között feszül. Kimutatja, hogy az állam a maga tényleges cinizmusát tudatosan és szántsándékkal gyakorolja a közérdek nevében.

Ez az egész persze olyan régi ügy, mint maga a világ, csakhogy manapság az adatok és irattárak tömeges digitalizálása mindenkinek felkínálja a lehetőséget, hogy hozzáférjen olyan fájlokhoz, amelyek felhőborítják azzal, hogy tartalmukban kiáltó morális ellentétet mutatnak felelős politikusok hamis kijelentéseivel, és egy klikkeléssel továbbítsa azokat a leleplező bizonyítékokat, amelyeknek birtokába került. „Az Internettel – állítja Felix Stalder, a bécsi *Új Technológiai Intézet* kutatója – a kommunikáció egy kifinomult infrastruktúrája vált hozzáférhetővé mindenki számára, és ez az alapvető disszonancia kellő energiát és motivációt ad arra, hogy »felrobbantsa ezt a rendszert«.” (Stalder 2011)

Franciaországban több, a hatalomhoz dörgölöző, hivatalos újságíró is eszelős indulattal ügyködik azon, hogy lejárassa a *WikiLeak*st, vagy megpróbálja kisebbiteni a jelentőségét. Minden bizonnyal azért, mert ez a szervezet az ő lustaságukat, megalkuvásukat és cinkos viselkedésüket is leleplezte. Mindenesetre ezek a „lakáj újságírók” sokkal többet beszélnek magáról a *WikiLeak*sról, mint nagy hatású leleplezéseiről. A cenzúrának

ez a meglehetősen ügyetlen formája megint csak Marshall McLuhan híres mondását igazolja: „A médium maga az üzenet.”

Ezek a „hajbókoló újságírók” (Halimi 1995) alapvetően három dolgot próbálnak bizonyítani:

1.) hogy a *WikiLeaks* alapvetően semmi újat nem hozott, legfeljebb „néhány harmadlagos fontosságú leleplezést” (Steinberg 2010);

2.) hogy sérti az emberek magánéletét;¹¹

3.) hogy az átláthatóság gondolata akármilyen vonzó is, „az átlátszalanság elve nélkülözhetetlen a demokráciában” (Bouchicot 2010), a réalpolitika igenis megkívánja (Rousselin 2010), mert „a nemzetközi kapcsolatokban, a titok és a hipokrizis elengedhetetlen” (Beylau 2010).

Az előtt, aki veszi a fáradságot, hogy elolvasson néhányat az érvelések közül, egészen egyértelművé válik, hogy az első vádban a legképtelenebb rosszhiszeműség nyilvánul meg. Arra az érvelésre, hogy a magánélet védelme mindennél előbbre való, cáfolatul Jeff Jarvis újságírótanár véleményére hivatkozunk, amit a *New York-i City University* fogalmazott meg. Eszerint „a magánélet védelme egyfajta ernyő, amit gyakran arra használunk, hogy leplezzük félelmünket az új technológiáktól”. (*El País*, 2010. szeptember 19.) A félelmet, amely újabakat szül. Ezt éppen maguk az amerikaiak bizonyították, amikor feltalálták és forgalmazni kezdték a *Kodak* kamerákat. 1890 és 1910 között az akkoriban „*kodakers*”-nek nevezett amatőr fotósokat azzal a váddal tiltották ki a nyilvános parkokból, hogy azért fényképezik a gyanútlan embereket, mert vissza akarnak élni a képekkel. „A bíróságok előtt hosszú ideig feküdt a kérdés, hogy a fotósoknak, legyen amatőr vagy hivatásos, szüksége van-e engedélyre ahhoz, hogy bármilyen felvételt készítsen vagy előhívjon. A válasz végül az lett, hogy nincs” (Lessig 2004). Ez volt az első alkalom, amikor felvetődött a magánélet védelmének kérdése, amit egy új médium megjelenése látszott fenyegetni (Warren – Brandeis 1890). Másrészt, ha van miért aggódni az állampolgárok magánéletének védelméért, akkor nem szabad elfelejteni, hogy azt nem a *WikiLeaks* fenyegeti, hanem az államok, ahogy mindinkább biztonsági jelleget öltenek. Az elektronikus eszközök hihetetlen arzenálja, amellyel rendelkeznek, ma már lehetővé teszi, hogy az emberek magánéletének legutolsó zugát is kifürkésszék. Ők azok, amelyek az emberektől a legteljesebb átláthatóságot követelik meg. Ez esetben nem jogos visszavágás-e, ha a *WikiLeaks* ugyanazzal a pénzzel fizet (jóval csekélyebb mértékben) a hatalmasoknak? Végül a harmadik vád machiavellisztikus cinizmusa már olyan mértékű, hogy jóformán figyelmen kívül hagyható.

A *WikiLeakst* gyakran éri az a kritika is, hogy amikor informátorai révén válogatás nélkül zúdítja az Internetre több ezer titkos dosszié tartalmát az iraki és afganisztáni háború borzalmairól vagy az amerikai követségek bizalmas üzeneteit, olyankor nemcsak „felelőtlen” magatartásról tanúskodik, hanem emberek ezreinek életét is veszélyezteti. „A kezük vértől csöpög!” – jelentette ki például az amerikai védelmi miniszter, Robert Graves.¹²

Erre Julian Assange egyértelmű választ adott: „Négy év alatt, amióta a *WikiLeaks* létezik, maga a Pentagon sem volt képes bebizonyítani, hogy miattunk akár csak egyetlen ember is veszélybe került volna.”¹³

Első szempont: senkit ne érjen kár

Az az aggodalom, hogy a dokumentumokban szereplő személyeket valamilyen kár érheti, idővel arra készítette a weboldalt, hogy ne abban a formában terjessze a dossziékat, amilyenben kapta őket, és hogy hónapokkal előtte egy második szűrőn is átbocsássa őket: konkrétan az írott sajtó öt tekintélyes orgánumán, amilyen a *The Guardian*¹⁴, a *The New York Times*, a *Der Spiegel*, a *Le Monde* és az *El País*. Az Afganisztánról szóló dokumentumok és a 250 000 követségi üzenet esetében az említett médiumok először egymással konzultáltak, végül közösen határoztak arról, hogy közöljék-e őket vagy sem: „A döntés parázs vita után született meg – nyilatkozta Bill Keller, a *The New York Times* igazgatója. Előzőleg hosszasan tanulmányoztuk az anyagot, hogy felmérjük a jelentőségét és megítéljük a hitelességét. Vannak esetek, mint amilyen ez is, amikor az információ nyilvánvalóan a közérdeket szolgálja.” (*The New York Times*, 2010. július 25.) Ekkor létrehoztak egy 120 szakújságíróból álló multinacionális csoportot, ami heteken át osztályozta, elemezte, ellenőrizte, értelmezte és rangsorolta a követségi jelentések nyers üzeneteit, és tették mindezt újságírói kritériumok alapján (a *WikiLeaks* vezetői nem tekintik magukat újságíróknak, még akkor sem, ha megkövetelik is forrásaik védelmét). Így történt meg azután, hogy minden olyan személy nevét kitörölték, akinek a biztonsága veszélybe került volna a dokumentumok publikálásával.

Azoknak, akik szüntelenül arról kárognak, hogy a *WikiLeaks* által napvilágra került dokumentumok úgymond „archívumok kifosztásából” származnak, jó volna emlékezniük rá, hogy a szabad sajtó alapjai nagyrészt „kitudódott hírek”-re épülnek. Ha megáll a lábán az a tétel, hogy egyetlen, illegális eszközzel végzett nyomozás eredménye sem kerülhet bírósági tárgyalásra, akkor az sem lehetséges, hogy a média a közvélemény ítélőszéke elé álljon. Példának okáért az, hogy az Egyesült Államok milyen mértékben avatkozott be a vietnami háborúba, abból a 7 000 oldalnyi ultratitkos dokumentumgyűttesből, a „Pentagon-iratok”-ból derült ki, amelyet Daniel Ellsberg, a *Rand Corporation* egyik kutatója bocsátott titokban a *The New York Times* részére 1971-ben. Erre föl fakadt ki ekképp Richard Nixon elnök: „Az efféle dolgokért embereket kellene máglyára küldeni...”

Arra is érdemes emlékezni, hogy a *The Washington Post* nyomozásának sikere a híres Watergate-ügyben (ez vezetett Richard Nixon elnök lemondásához), amit az oknyomozó újságírás egyik legnagyobb diadálának tartanak, nem lett volna lehetséges, ha az FBI második embere, a

„Deep Throat” (Mély Torok) fedőnéven ismert Mark Felt nem csempészi ki és nem adja át a titkos információkat két újságírónak, Carl Bernsteinnek és Bob Woodwardnak.

Hozzánk jóval közelebb, itt Franciaországban is – és most hagyjuk a *Le Canard Enchaîné*-t, amely arra szakosodott, hogy „kiszivárgott anyagok” alapján áll elő folyamatosan fontos leleplezésekkel – találkozunk hasonló példával. A Woerth–Bettencourt-ügy 2010-ben pattant ki, amikor a *Mediapart* nevű weboldal és a *Le Point* hetilap teljes egészében nyilvánosságra hozta azokat a „titkos lehallgatások”-at, amelyek Eric Woerth minisztert is közvetlenül érintették.

Emlékszünk arra, hogy ez alkalommal voltak olyanok, akik – hogy a lényegről eltereljék a figyelmet – arra helyezték a hangsúlyt, hogy a bizonyítékokhoz illegális úton jutottak hozzá. Erre reagált többek között Eva Joly bírónő is, amikor ezt nyilatkozta: „Itt mindenki a nyomozás kérdéséről beszél – mondta. – Csak arról folyik a szó, hogy milyen problémákat vetnek föl az illegális lehallgatások, nem pedig arról, hogy mit tárnak fel.” (*Le Monde*, 2010. december 16.)

Hazug demokráciák

A legzavaróbb körülmény tehát mégsem az, hogy a *WikiLeaks* „lopott dokumentumokat” terjeszt, amit azok hangoztatnak, akik a hírvivővel végeznének, ha az rossz üzenetet hoz.¹⁵ A dolog lényege az, hogy a *WikiLeaks* olyan információkat hoz a világ tudomására, amik az állampolgárokra tartoznak, és amiket a hatalom nem akar nyilvánossá tenni. Annak okát, hogy mivel magyarázható az iránta megnyilvánuló tömeges rokonszenvmozgalom, az *El País* igazgatója, Javier Moreno ekképp boncolgatja: „A *WikiLeaks* dokumentumai által keltett különös érdeklődésnek alapvetően egyszerű a magyarázata: tökéletesen leleplezi, mégpedig olyan mértékben, ahogy előtte senki sem, hogy a fejlett nyugati demokráciák politikai osztályai szüntelenül becsapják állampolgáraikat.” (*El País*, december 19.)

És az az igazi botrány, hogy nem történik semmi. Hogy a jelenségnek gyakorlatilag nincs semmilyen következménye. Hogy a kétségbevonhatatlan bizonyítékokkal leleplezett felelős politikusok, akik hazudtak népüknek, tovább kormányoznak, mintha mi sem történt volna. Ez a fajta büntetlenség pedig sokkolja és felháborítja a polgárokat.

A tunéziai kivétel

Az egyetlen kivételnek az általános szabály alól a 2010. decemberi, 2011. januári tunéziai forradalom tűnik. A *WikiLeaks* bombaként robbanó táviratokat közölt, amikben Robert F. Codec amerikai nagykövet részletekbe

menően leírja, hogy Tunéziában milyen elképesztő méreteket öltött a korrupció a kivénhedt diktátor, Ben Ali és felesége, Leila féktelen étvágyú családjának, a „Trabelsi klán”-nak a körében. A hír katalizátorhatással volt a tunéziai népre, amely 23 évig sínylődött a kleptokrata diktatúra alatt. Ahogy a kínai mondás tartja, ez volt az „a súlyos bunkócsapás, mely eszméltre térít”.

Persze a tunéziaiak addig is a bőrükön tapasztalták meg a rezsím rendőri természetét. A nép elégedetlensége nőttön-nőtt, különösen azután, hogy az élelmiszerek ára az égbe szökött. December 7-én azonban, amikor a visszaélések és vesztegetések pontos leírásával nyilvánosságra kerültek a követségi jelentések, az emberek lázadásban törtek ki.

A tunéziai hatóságok azonnal letiltottak minden hozzáférést a *WikiLeaks*hez, és cenzúra alá vették a helyi médiumoknak azt a részét, amely reagált a hírre. Csakhogy egyes weboldalak – például a *TuniLeaks* – megszerezték az anyagot,¹⁶ lefordították arabra és franciára, majd terjeszteni kezdték. Tőlük társadalmi szervezetek, az elektronikus posta, a blogszféra és az „arab telefon” vette át, és táplálta tovább az amúgy is felgyülemlt népharagot.

Olyannyira, hogy amikor december 17-én egy diplomás munkanélküli fiatalember, Mohammed Bouaziz, aki utcai árusként kereste kenyerét, felgyújtotta magát a Sidi Bouzid-i prefektúra előtt, az szikra volt a puszkorban. Azonnal tüntetések kezdődnek, és csakhamar elterjednek az ország minden részében. A Twitter, a Facebook és a blogok a cenzúrárt megkerülve közvetítik az utasításokat és a jelszavakat. Az *Al Jazeera* arab tévéállomás bemutatja a *Facebook* és *YouToube* oldalait, népszerűsíti őket, és növeli az események visszhangját. Egymást érik az öszszecsapások a rendőrséggel, és több tucat áldozattal járnak. A tüntetők azonban fokozzák harcukat. Végül 2011. január 14-én a diktátor Zine El Abidine Ben Ali – aki évtizedekig tetszelgett az európai uniós demokráciája védelmezőjének szerepében, arra hivatkozva, hogy ő volna a „véddőbástya az iszlamizmus ellen”¹⁷ – megbukik. A *Foreign Policy* amerikai magazin szerint ez volt a „*WikiLeaks* első forradalmi győzelme”. (*Foreign Policy*, Washington, 2011. január 13.)

Meg kell védeni a forrásokat

Akárhogy is, a *WikiLeaks* felbukkanása az újságírás jövőjéről szóló vitában bombaként robbant. John Pilger dokumentarista, híres oknyomozó újságíró, egykori vietnami és kambodzsai haditudósító úgy ítéli meg, hogy a weboldal „az oknyomozó újságírásnak egy olyan új formáját teremtette meg, amely nem ismer félelmet” (*New Statesman*, 2010. augusztus 19.). Idővel más, jellegükben különböző szervezetek lépnek óhatatlanul Julian Assange nyomába az egész világon. „Bármilyen lesz a sorsa Assange-nak és a *WikiLeaks*nek – állítja Felix Stalder, a bécsi Technológiai Intézet

kutatója –, a modell már létezik. És reprodukálódik majd máshol és máskor.” (Stalder 2011)

Ezt az állítást támasztja alá az arab *Al-Jazeera* tévéállomás és a *The Guardian* brit napilap példája azzal az 1600, a titkos izraeli–palesztin tárgyalásokra vonatkozó bizalmas dokumentummal, amiket 2011. január 23-án tettek közzé.

Az *Al-Jazeera* 2011 januárjában külön weboldalt is nyitott a kiszivárogtatott híreknek: *Al Jazeera Transparency Unit* (<http://transparency.aljazeera.net/>), Bill Keller pedig nemrég döntött úgy, hogy a *The New York Times*nak is legyen egy saját „kiszivárogtató fiók”-ja (*anonymous electronic drop box*).

Miközben bizonyos államok fenyegetésekkel és bírósági eljárásokkal igyekeznek megfojtani ezt az újfajta újságírást¹⁸, demokratikusabb helyeken olyan törvényeket fogadnak el sorra, amelyek a jogait biztosítják, megvédik a forrásokat és akadálytalaná teszik az Internet működését. Ez a helyzet Izlandon (Poncet 2010), ahol a Parlament 2010. június 16-án elfogadott egy törvényt – *Icelandic Modern Media Initiative* (IMMI) –, amely a világon a legteljesebb szólásszabadságot biztosítja újságíróknak és a szerkesztőségeknek az oknyomozó újságírás és az elektronikus sajtó területén. Nem kétséges, hogy az Internethez való általános hozzáférés előbb-utóbb éppolyan alapvető demokratikus követelmény lesz, mint a tanuláshoz, a tudáshoz és a elektromossághoz való jog. A digitális árok feltöltése, amely egyelőre szakadékként tátong – lévén, hogy az emberiség kétharmada, azaz négy milliárd ember életében nem használta az Internetet –, nagyon hamar világméretű igényként jelentkezik. Az olyan törvények pedig, amelyek a kifejezés szabadságát védik, szükségszerűen születnek majd meg.

A Sherrod-ügy

Igaz ugyan, hogy az Internet fejlődése informatikai téren sok pozitív eredménnyel járt – mint amilyen az elektronikus újságírás elterjedése vagy a *WikiLeaks* szárnyalása –, azért megvoltak a maga árnyoldalai is. Különösen az az „újságíró olvasókhöz” vagy „az események szemtanúhoz”¹⁹ intézett felhívás, hogy bátran tegyék közzé blogjaikat, fotóikat és videofelvételeiket²⁰ az újság weboldalán, mert jelentősen megnövelte annak a kockázatát, hogy hamis hírek terjengjenek a Világhálón...

Ráadásul a digitális média gyors elterjedése automatikusan hozta magával a sajtóbeli csúsztatások számának robbanásszerű növekedését. Ebből a szempontból nézve különösen tanulságos eset volt az úgynevezett *Sherrod-ügy*. Kezdődött az egész 2010 júliusában, amikor egy amerikai sajtó, az ultrakonzervatív *Tea Party* mozgalomhoz közelálló *Breitbart.com* egy – megcsonkított és átszerkesztett – részletet közölt a Mezőgazdasági Minisztérium egyik afro-amerikai tisztviselőjének, Shirley

Sherrodnak a beszédéből. A „dokumentum” azt sugallta, hogy egy fehér-bőrű mezőgazdasági kistermelőt diszkrimináció ért a bőre színe miatt, ami egyfajta „bizonyíték” lett volna arra, hogy az Obama-adminisztráció rasszista gyakorlatot folytat. Az „információ”, amelyet szinte azonnal felkapnak a netes közösségi oldalak és a legnagyobb sajtóorgánumok, első helyen a *Fox News*, pillanatok alatt hatalmas botrányt kavart. Akkor botrányt, hogy nem egészen 24 órával később a mezőgazdasági miniszter elküldi azonnali felmondását Shirley Sherrodnak.

Ám a hivatalnoknő igen gyorsan bebizonyítja ártatlanságát, mégpedig egyszerűen azzal, hogy teljes egészében közzéteszi eredeti beszédét, amelynek megtekintésére egyetlen médium sem vette a fáradságot... Az állítólagosan diszkriminált fehér kistermelő – akit egyetlen újságíró sem kérdezett meg – szintén nem maradt tétlen, és mindenütt azt magyarázza, hogy Shirley Sherrod valójában megmentette őt... Csakhogy a tisztviselőnő jó híre akkor már romokban hever. Maga Barack Obama elnök volt kénytelen személyesen felhívni telefonon és a bocsánatát kérni: „Azért történt az egész, mert olyan médiakultúrában élünk, hogy ha a *YouToube* vagy egy blog bármit híresztel, azt a világ felkapja, és végül hatalmas üggyé duzzad.” (Interjú az ABC televíziós csatorna „Good Morning America” című műsorában, 2010. július 22.)

Tragikus tévedések

A média Franciaországban sem fog mellé ritkábban vagy csúszat szándékosan, mint máshol, amit több tucat eset is bizonyít. Ha közülük néhány bocsánatosnak bizonyul is²¹, mások súlyos következményekkel, olykor pedig tragédiával járnak. Példának itt van az *outrage*-i „pedofilok” bűnügye, vagy Marie L. története, akit állítólag antiszemita indítatású inzultus ért a RER D vonalán, a Patrice Alègre – Dominique Baudis-ügy vagy éppen a Roissy reptér poggyászkezelőjének esete (Balbastre 2004).

Ezek a példák többnyire olyan beállítottágú újságírókhoz kapcsolódnak, akik oknyomozónak mondják magukat, s miközben megittasultak az általuk keltett félelemtől, biztosak saját büntetlenségükben. Ők okozták a legjelentősebb károkat. Ez a jelenség készítette Philippe Cohent és Élisabeth Lévyt a kijelentésre: „Távol áll tőlünk, hogy a politikus férfiakat és nőket a vérszomjas újságírás ártatlan áldozatainak tekintsük. Ugyanakkor egyes perekben meg kellene kérdezni az újságíróktól, hogy milyen alapon vonnak felelősségre mindenkit, amikor őket senki sem kényszeríti erre.” (Cohen – Lévy 2008)

A France 2 tévécsatorna állandó jeruzsálemi tudósítója, Charles Enderlin *Un enfant est mort* [Meghalt egy gyermek] című könyvében egy döbbenetes, ideológiával átszőtt sajtómachináció történetét írja le, mely történet valóságos iskolapéldája a gátlástalan félretájékoztatásnak (Weill-Raynal 2007). Emellett elmondja azt is, hogy milyen üldöztetést

szenvedett el emiatt ő és vele együtt a hozzátartozói. Az eset azzal indul, hogy 2000. szeptember 30-án Gázában, a netzarimi izraeli állásokkal szemben több lövés éri Mohammed al-Durrát, egy palasztin kisfiút, aki ott hal meg apja karjaiban. A jelenetet a France 2 operátora, Talal Abou Rameh filmezi. A képeket Charles Enderlin kommentárjával még aznap este bemutatja ugyanez a tévécsatorna, és a film azonnal bejárja a világot, bizonyítva egyes izraeli katonák embertelenségét.

Csak hogy a dezinformációra szakosodott műhelyek és az amerikai–izraeli körökhöz tartozó, összeesküvés-elméletekben jártas szakértők, meséli Charles Enderlin, azon nyomban nekiálltak, hogy kiforgassák a képek értelmét. A *Politis* hetilap igazgatója, Denis Sieffert ekképp foglalja össze a történeteket: „A machinációt egy jól ismert dezinformációs műhely, a *Metula News Agency* (Mena) kezdte, amely egy bizonyos francia közönséghez szól. A forgatókönyv francia aktivisták műve, olyan izraeli álszakértőkkel közösen, akik azt is megpróbálták bebizonyítani, hogy Jichak Rabin egy Simon Peres által szőtt összeesküvés áldozata... A forgatókönyv állítása megdöbbenő: eszerint az egész nem egyéb, mint egy Talal Abou-Rameh által megrendezett jelenet Enderlin cinkos összejátszásával. A kis Mohammed eljátszotta saját halálát. A szájáról, állítják ezek a botcsinálta »szakértők«, leolvashatók az utasításai, amiket ő maga ad az operátórnek. Az utolsó golyó becsapódása után teste megrándul, és ez arról tanúskodik, hogy nem halt meg. (Seifert 2010)

Az igazság botránnyos elferdítése árán ugyan, de ez a befolyásos szemlélyek által vezérelt, jól felépített dezinformációs gépezet mégiscsak sikerrel hitette el a gondolatot, hogy a France 2 dokumentuma nem egyéb, mint hamisítás, egy megrendezett jelenet, összegezve pedig egy közönséges „médiáösszeesküvés” Izrael ellen. Ezt a verziót azután olyan tekintélyes médiumok tették magukévá, mint a *The Wall Street Journal*, a *Los Angeles Times* és egy német televíziós csatorna... Izraelben azonban – *senki*. Ebből a körülményből vonta le Denis Sieffert a következtetését: „Ennek az ügynek az egyik tanulsága az, hogy az Izrael melletti jobboldali kamarilla végeredményben hatékonyabb Franciaországban vagy az Egyesült Államokban, mint magában Izraelben. Soha, sem Sharon, Livni vagy Olmert kormánya, sem a hadsereg vezérkara, sem a *Sin Beth* (a belső elhárítás) nem tett magáévá olyan elméleteket, mint amilyeneket Franciaországban propagálnak. Az izraeli hatóságok soha nem vonták kétségbe Talal Abou-Rameh vagy Enderlin hitelességét.” (Seifert 2010)

A dezinformáció hasonló formában nyilvánul meg más országokban is. Spanyolországban például a 2004. március 11-i gyilkos merényletek után a José María Aznar kormánya által felügyelt média széles körű manipulációba kezdett. Bizonyos választói ambíciók szolgálatában arra törekedett, hogy egyfajta „hivatalos igazságot” erőltessen a közönségre, amikor is megpróbálta eltitkolni az *Al-Qaida*-hálózat felelősségét, és a gattett az ETA baszk szervezetnek tulajdonította.

2005-ben és 2006-ban az *El Mundo* napilap két riportere tucatnyi hársány cikket publikált, és bennük azt leplezte le, hogy Gaetano Pisano, „Tano”, olasz festő Spanyolországban fogadta be és rejtegette az egyik legelvetemültebb náci bűnöst, Aribert Heimet, „Doktor Halál”-t... 2010 októberében az egyik bíróság azonban egyértelműen bebizonyította, hogy az összes „információ” „hamis, pontatlan, ellenőrizetlen” volt (*El País*, 2010. október 18.). Ennek ellenére a festő pszichiátriai kezelésre szorult, pályafutása derékba tört...

Az összes hasonló ügy, továbbá az a körülmény, hogy egyre szorosabban kapcsolódott össze a gazdasági és politikai hatalommal, súlyosan megtépázta a média hitelességét.

Jegyzetek

- ¹ „Ezek a publikációk veszélyes támadások, és nem csupán az Egyesült Államok biztonsági érdekei, hanem a nemzetközi közösség ellen is” – jelentette ki például Hillary Clinton, az amerikai diplomácia vezetője 2010. október 30-án. <http://www.rtb.be/info/media/WikiLeaks/WikiLeaks-hillary-clinton-met-les-choses-aupoint-280681>
- ² A Twitteren egy *hashtag* (címké), nevezetesen a kettős kereszt szimbólum került a kulcsszó elé: #trafigura. A hashtagok lehetővé teszik az egyazon tárgyra vonatkozó információk csoportosítását.
- ³ Trafigura vs Guardian: twitter au secours de la liberté de la presse, *Media Trend*, <http://www.themediatrend.com/wordpress/>
- ⁴ Az összecsapás leírását Robert Booth tollából lásd: Trafigura: A few tweets and freedom of speech is restored, *guardian.co.uk*, 2009. október 13. <http://www.guardian.co.uk/media/2009/oct/13/trafigura-tweets-freedom-of-speech>
- ⁵ Lásd a *Media Trend* idézett cikkét.
- ⁶ <http://www.youtube.com/watch?v=to3Ymw8L6ZI>
- ⁷ Többek között a svájci *Postfinance* bank, a *Paypal* on-line pénzküldési rendszer, a *Visa* és a *Mastercard* leállították a pénzadományok folyósítását Julian Assange szervezetének, és számos szolgáltató letiltotta a hozzáférést a *WikiLeaks*shez. Lásd Rivière 2011.
- ⁸ A szabadon letölthető szoftverek alkalmazása, módosítása, másolása és terjesztése hivatalosan is ingyenes.
- ⁹ A francia büntető törvényköny 321.1. paragrafus kimondja: „orgazdaságot követ el az, aki valamely tárgyat rejteget, megőriz vagy továbbít, valamint ha továbbításában közvetítő szerepet vállal, és tudja, hogy az a tárgy bűncselekményből származik. Orgazdaságnak minősül továbbá, ha valaki a körülmények ismeretében bűncselekményből származó tárgy révén, bármilyen módon, vagyoni haszonra tesz szert.”
- ¹⁰ „Sunlight is said to be the best of disinfectants” – mondta Louis D. Brandeis, aki 1916 és 1939 között az Egyesült Államok Legfelső Bíróságának (haladó szellemű) elnöke volt.
- ¹¹ Lásd például Jean-Michel Apathie blogját: *WikiLeaks, le journalisme et les cambrioleurs*, 2010. december 6. <http://www.rtl.fr/blog/aphatie/wikileaks-le-journalisme-et-les-cambrioleurs-06-12-7675262487>

- ¹² Egy 2010. július 31-én Christiane Amanapourral készült interjúban az ABC amerikai tévécsatornán.
- ¹³ Julian Assange answers your questions, www.guardian.co.uk, 2010. december 3.
- ¹⁴ Ez a brit napilap, a *The New York Times*-szal együtt első helyen közli a *WikiLeaks* leleplezéseit.
- ¹⁵ Ki üdvözölte „a demokratikus átláthatóságot”, amikor például Németországban, a Cseh Köztársaságban, Magyarországon vagy Lengyelországban nyilvánosságra hozták és hozzáférhetővé tették az Interneten a kommunista éra politikai rendőrségének titkos archívumait, amivel több száz egykori kollaboráns életét dúlták fel?
- ¹⁶ 2010. december 13-ától fogva például a *Maghreb émergent* weboldal az USA nagykövetsége által folytatott „forródrót-beszélgetések” teljes anyagát terjesztette francia fordításban.
- ¹⁷ Az Egyesült Államok és szövetségesei a hidegháború idején (1947–1989) hangoztattak ahhoz hasonló szölamot, hogy „erősítsük meg a bástyákat a kommunizmus ellen”, hogy fenntartsanak (vagy éppen létrehozzanak) olyan diktatúrákat, mint amilyen Spanyolországban, Portugáliában, Görögországban, Törökországban és Dél-Amerika számos országában uralkodott.
- ¹⁸ Franciaországban Eric Besson iparügyi miniszter döntött úgy, hogy támadást indít a *WikiLeaks* ellen egy francia *owned web hosting center*en (a roubaix-i OVH társaságon) keresztül azzal az ürüggyel, hogy diplomáciai titkot „sértett”. Vö. *Le Monde*, 2010. december 3. Mellesleg Frédéric Mitterrand kulturális miniszter is kardoskodott egy másik szerver betiltása mellett, mondván, hogy az a *WikiLeaks* által lopott, kalóz módra megszerzett híreket továbbított. Vö. *nouvelobs.com*, 2011. január 6.
- ¹⁹ Franciaországban a *BFMTV* (<http://temoins.bfmtv.com/>) információs lánc biztatja folyamatosan „a riporterek közösségét”, hogy ha valaki tanúja volt bizonyos eseményeknek, az küldje el címére fotóit vagy videofelvételeit. A szolgáltató önmagát így határozza meg közelebbről: „A BFMTV olyan szerver, amely lehetővé teszi riporterközösségének, hogy videóit és fotóit szerkesztőségünkbe küldje, és megossza más internetezőkkel. Együttműködésben a *Citizenside* elnevezésű hálózattal, azt a lehetőséget is biztosítjuk, hogy egyetlen klikkeléssel eladjátok képeiteket a médiának, bárhol a világon.”
- ²⁰ Olykor felmerül a szerzői jogok kérdése is, mint ahogy azt Daniel Morel haiti fotós esete is példázza, aki azon kevés fotóriporter közé tartozik, aki közvetlenül a 2010. január 12-i földrengés után Port-au-Prince-ben volt. Morel feltette néhány felvételét a *Twitter*rel társult *TwitPic* nevű fotószerverre. Ezeket töltötte le onnan egy dominikai internetező, bizonyos Lisandro Suero. Onnan vette át őket a *France-Presse* Hírügynökség (AFP), és forrásául a *Suero* nevet jelölte meg. 2010. december 10-én egy New York-i bíróság elmarasztalta az AFP-t, hogy a fotókat Morel beleegyezése és jogdíj fizetése nélkül közölte. A bíróság ugyanakkor azt is megjegyezte, hogy a *TwitPic* nem jelezte, hogy a képek felhasználása jogdíjmentesen volna lehetséges. (Vö. *Le Monde*, 2010. december 31.).
- ²¹ 2010. március 19-én például a *France Soir* az első oldalon egy teljes alakos felvételt publikált Johnny Hallyday-ról ezzel a címmel: „Johnny a Karibi-tengeri Saint-Barthélemy-nél lovagolja a hullámokat”, és azt állította, hogy az „exkluzív” fotó az előző napon készült, holott valóságban több mint négy éve...

- Balbastre, Gilles 2004: Les faits divers, ou le tribunal implacable des médias, *Le Monde diplomatique*, 2004. december. <http://www.monde-diplomatique.fr/2004/12/BALBASTRE/11719>
- Beylau, Pierre 2010: Les fausses vérités de WikiLeaks, *Le Point*, 2010. november 29. http://www.lepoint.fr/monde/ou-va-le-monde-pierre-beylau/les-fausses-verites-de-wikileaks-29-11-2010-1268391_231.php
- Bouchicot, Jean-Yves 2010: WikiLeaks et les vieux journalistes : Slama bat le record. *Mediapart*, 2010. november 30. <http://blogs.mediapart.fr/blog/jean-yves-bouchicot/301110/wikileaks-et-les-vieux-journalistes-slama-bat-le-record?page=0%2C0%2C0%2C0%2C3>
- Cohen, Philippe – Lévy, Elisabeth 2008: *Notre métier a mal tourné. Deux journalistes s'énervent. Párizs*, Mille et une Nuits
- Enderlin, Charles 2010: *Un enfant est mort*, Párizs, Don Quichotte
- Ferran, Benjamin 2011: Ces »hacktivistes« qui rêvent d'imposer la démocratie, *Le Figaro*, 2011. január 28.
- Halimi, Serge 1995: Un journalisme de révérence, *Le Monde diplomatique*, 1995. február. <http://www.monde-diplomatique.fr/1995/02/HALIMI/1191>
- Lessig, Lawrence 2004: Culture Libre – Comment les médias utilisent la technologie et la loi pour confisquer la culture et contrôler la créativité. http://www.sisudoc.org/sisu/free_culture.lawrence_lessig/about.fr.html
- Marlière, Philippe 2010: Manifs étudiantes à Londres: un moment de bonheur collectif, *Rue89*, 2010. december 2.
- Orwell, George 2001: La politique et la langue anglaise. In George Orwell: *Essais, Articles, Lettres*, Vol. IV (1945–1950), Párizs, Editions Ivrea
- Plenel, Edwy 2011: En défense d'Internet et de WikiLeaks : la révolution numérique, *Mediapart*, 2011. január 7.
- Poncet, Gueric 2010: L'islande pourrait devenir un paradis pour la liberté d'expression, *Le Point*, 2010. február 16.
- Renard, Florence 2010: WikiLeaks: débat sur un grand déballage, *Les Echos*, 2010. december 7.
- Rivière, Philippe 2010: Rapports explosifs sur la guerre d'Afghanistan, *Le Monde diplomatique*, 2010. július, <http://www.monde-diplomatique.fr/carnet/2010-07-26-Rapports-explosifs-sur-la-guerre>
- Rivière, Philippe 2011: WikiLeaks, mort au messenger, *Le Monde diplomatique*, 2011. január, <http://www.monde-diplomatique.fr/2011/01/RIVIERE/20058>
- Rousselin, Pierre 2010: La tyrannie de la transparence, *Le Figaro*, 2010. november 29.
- Rusbridger, Alain 2010: First Read: The Mutualized Future is Bright, *The Guardian*, 2010. október 19.
- Sieffert, Denis 2010: L'incroyable machination, *Politis*, 2010. október 8.
- Stalder, Felix 2011: Pourquoi les institutions peinent à garder leurs secrets, *Le Monde diplomatique*, 2011. január. <http://www.monde-diplomatique.fr/2011/01/STALDER/20057>
- Stallman, Richard 2010: The Anonymous WikiLeaks protests are a mass demo against control, *The Guardian*, 2010. december 17; a cikk francia fordítása: <http://www.telerama.fr/techno/de-la-necessite-des-cybermanifestations-pour-defendre-wikileaks-par-richard-stallman,63869.php>
- Steinberg, Stefan 2010: La presse européenne et les révélations de WikiLeaks, *Le Journal des alternatives*, 2010. augusztus 19. www.alternatives.ca

Warren, Samuel D. – Brandeis, Louis D. 1890: The Right to Privacy, *Harvard Law Review*, 4.

Weill-Raynal, Guillaume 2007: *Les nouveaux désinformateurs*, Párizs, Armand Colin

(Fordította: Székely Ervin)

(Eredeti megjelenés: <http://www.medelu.org/L-affaire-Julian-Assange-Wikileaks>. A cikk a szerző *L'Explosion du journalisme* című könyvének [Párizs, Galilée, 2011] V. fejezete.)

Munkások az Empire State Building építkezésén, 1931